

**Ewidencja zabytkowego założenia dworskiego
w Sztynorcie Małym, gmina Węgorzewo,
woj. suwalskie**

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 7812

ANALIZA I OCENA WARTOŚCI ZABYTKOWYCH ZAŁOŻEŃ ZIELENI

Park, ogród, aleja, zielen towarzysząca

Rodzaj parku/ogrodu: klasztorny, zamkowy, pałacowy, dworski, miejski

Czas powstania: pocz. XIX w.

Forma stylowa: krajoznawczy

Wielkość: 9,0 ha (z typ. parku 1,5 ha)

Nazwa: SZTYNORT MAŁY

Adres: gm. Higonowo

Województwo: Świdawski

Użytkownicy: PGR

KRYTERIA

0	1	2	3	4
zły	mierny	dobry	b. dobry	

A I.
Wartości
zabytkowe

Stopień przetrwania elementów dawnego układu przestrzennego

1. Osie i ciągi kompozycji (relacja z architekturą)
2. Układ dróg
3. Stopień przetrwania starodrzewia
4. Układ wodny i pierw. ukształt. terenu
5. Zachowanie dawnych elementów architektury i małej architektury

II. Wartość układu przestrzennego

1. Jednorodność stylu całego układu lub wysoka czytelność nawarstwień stylowych
2. Wartość historyczna układu (dawność)
3. Wartość obiektów architektury
4. Reprezentatywność lub unikalność w skali regionu lub kraju
5. Wartości krajoznawcze i estetyczne

III. Wartości tradycji historycznej (w sensie potencjonalnych walorów turystycznych)

1. Związek obiektu z postaciami lub wydarzeniami historycznymi

Wartości zabytkowe ogółem

10

B I.
Wartości
przyrodnicze i
ekologiczne

Wartości przyrodnicze i ekologiczne

1. Rzadkie gatunki drzew i krzewów
2. Drzewa o charakterze pomników przyrody
3. Intensywność zadrzewienia
4. Stan zdrowotny drzewostanu
5. Znaczenie ekologiczne

Wartości przyrodnicze ogółem

4

Ogólna ocena obiektu

14

Analizę sporządził:

Data:

14. III. 94

Należy rozważyć problem wyceny
stanu i sposobu ochrony rezerwu.

Uwaga dotycząca koniecznej doraźnej interwencji w zakresie zmiany sposobu użytkowania obiektu oraz działań konserwatorskich w odniesieniu do zadrzewienia i obiektów architektonicznych — podać na odwrocie karty!

Park dworski, popr. wythorak gospodarcze / meadowe
ochron. iwentane, wozpawki itp)

P.Z.POLMARK 132/1/86 n.6000.

Nazwa parku - adres SZTYNORT. MATY. gm. WEGORZANO. woj. SWIETOKrzyski ..
 Autor ewidencji mgr inż. DOROTA SIŁKOWA. mgr inż. PRZEMYSŁAW KALCZAK ..
 Rok opracowania .. 1993 ..

Zgodność ewidencji z instrukcją .. TAK ..

Analiza historyczna PRAWIDŁOWA - Przedstawiła historię zespołu ..
 .. i jego rozwój ..

Wykorzystanie źródeł WYSTARCZAJĄCE ..

Analiza układu przestrzennego PRAWIDŁOWA - POWAŻNIE ..
 POSIADAJĄCE ELEMENTY ZESPOŁU I ICH ..
 WRAZEMNE RELACJE ..

Inwentaryzacja roślin SZCZEGÓŁOWA (DŁA POTRZEB ..
 EWIDENCJI) ..
 WYTYPOWAŁE PRZEWIDUJĄCE ..

Analiza stopnia zachowania PRAWIDŁOWA - POWAŻNIE ..
 STAN ZESPOŁU - STOSUNKOWO DOBRZE ..
 ZACHOWANEGO (W OGÓLNYM UKŁADZIE) ..

Wnioski PRAWIDŁOWE ..

Dokumentacja fotograficzna DOBRA ..

Ocena planu parku DOBRY - W PRZELICZONY SPOSOB ..
 PRZEDSTAWIA STAN ZESPOŁU ..

Ogólna ocena ewidencji DOBRA ..

Konkluzja:

- Ewidencja wykonana jest poprawnie i może być przyjęta TAK
- Ewidencja wymaga poprawek ..

- Ewidencja nie może być przyjęta z powodu ..

Miejscowość i data

Kanara 13.12.1993

Recenzent

Julian Wencelandy

**Ewidencja zabytkowego założenia dworskiego
w Sztynorcie Małym, gmina Węgorzewo,
woj. suwalskie**

opracowali:
mgr inż. Dorota Sikora
mgr inż. Przemysław Walczak

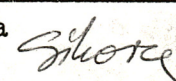
Sikora

Warszawa 1993

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244
Nr inw 7812 dep.

MERTYCZKA ZAŁOŻENIA PRZESTRZENNEGO

1.	Adres: miejscowość (Dzielnica, ulica, nr posesji) . Sztynort Mały		gmina Węgorzewo	województwo suwalskie
2.	Nazwa parku : aktualna: park podworski		dawna: -	
3.	Rodzaj parku i stan jego zachowania: Park podworski o charakterze krajobrazowym			
4.	Czas powstania i najważniejsze fazy przekształceń początek XIX wieku			Autor:
5.	Powierzchnia założenia	a) aktualna	b) dawna	Istniejące budynki: a) o wartościach zabytkowych
	przestrzennego	ogółem 9ha	.....9ha	Budynek dworu, zabudowania podwórza gospodarczego: 3 budynki murowane, 2 drewniane.
	w tym parku	.....1.5ha ?	.....1.5ha	
	wód	.....4ha	.....4ha	
6.	Nr i data rejestru parku ogrodu: -		Nr ewidencyjny działek zgodny z rejestrem gruntu 21/8, 21/6, 21/5, 21/7 (częściowo)	b) inne: Nowe budynki gospodarcze(3), hydrofornia
7.	Użytkownicy obiektu: Państwowe Gospodarstwo Rolne - Srokowo.			
8.	Istniejąca dokumentacja: (data i autor) -	1. Pomiar sytuacyjno-wysokościowy : 1977r		2. Inwentaryzacja zieleni: -
	3. Studium historyczne: -		4. Dokumentacje branżowe, techniczne i ekspertyzy: -	
9.	Przeprowadzone remonty	Budynków: Doraźne remonty dworu	Parku: -	Metrykę sporządził: Dorota Sikora Data: 25.XI.1993

Spis treści

Dane ogólne	str. 1.
1. Analiza historyczna	str. 2.
1.1 Dzieje obiektu	str. 2.
1.2 Ewolucja układu przestrzennego	str. 4.
1.3 Dawne plany	str. 5.
1.4 Źródła do dziejów założenia	str. 5.
Przypisy	str. 6.
2. Charakterystyka stanu istniejącego	str. 7.
2.1 Układ przestrzenny	str. 7.
2.2 Skrócona inwentaryzacja roślin	str. 9.
Stan zdrowotny	str. 14.
Skład gatunkowy	str. 14.
Pomniki przyrody	str. 14.
2.3 Analiza stopnia zachowania układu zabytkowego	str. 15.
2.4 Rola obiektu w krajobrazie	str. 15.
3. Wnioski konserwatorskie	str. 17.
3.1 Strefy ochrony konserwatorskiej	str. 17.
3.1.1 Strefa ochrony układu zabytkowego założenia	str. 17.
3.1.2 Strefa ochrony ekologicznej	str. 17.
3.1.3 Strefa ochrony kompozycji widokowej	str. 17.
3.2 Zmiany doczytujące sposobu użytkowania parku	str. 18.
3.3 Zakres niezbędnej renowacji	str. 18.
Dokumentacja fotograficzna	str. 20.

1. Analiza historyczna

1.1 Dzieje obiektu

XV w. - Nadanie ziemi Maulowi von Legendorf przez Wielkiego Mistrza Krzyżackiego Henryka von Plauen; w skład nadania wchodziły prawdopodobnie tereny późniejszego folwarku Sztynort Mały;¹

II połowa XVI wieku - osiedlenie się Lehndorffów w Sztynorcie za czasów Kaspara Lehndorffa (1534 - 1576) starosty iławieckiego, a następnie oleckiego;²

1564 - 1639 - dobra sztynorskie przejmuje Sebastian Lehndorff;³

1637 - 1688 - dobra sztynorskie własnością Ahasvera Lehndorffa, generała majora, bliskiego współpracownika Fryderyka Wilhelma I, hrabiego Rzeszy.⁴

Koniec XVII w. - Eleonora Lehndorff z domu Doenhoff, wdowa po Ahasverze i matka Ahasvera Ernesta, wznosi wielki zespół pałacowo-ogrodowy w Sztynorcie Dużym.⁵

1727 - Majątek przejmuje Henryk Ahasver (1727 - 1811), przyjaciel Ignacego Krasickiego, Biskupa Warmińskiego.

Początek XIX - Powstanie folwarku w Sztynorcie Mały w układzie zbliżonym do jego obecnej formy. Nie zachowały się materiały źródłowe dokumentujące początkowe fazy rozwoju założenia dworskiego w Sztynorcie Małym. Zachowany układ przestrzenny obiektu, analiza wiekowa drzewostanu oraz fakt umieszczenia nazwy Klein Steinort w "Handbuch des Preussisches Staats" (1841 r.) wskazują na początek XIX w. jako okres

powstania folwarku. Z tych czasów pochodzi budynek dworu i budynki gospodarcze. Równocześnie na terenie ograniczonym drogą do Łabab oraz stawem, na północny wschód od dworu powstał ogród ozdobny o powierzchni około 1 ha. W tym czasie właścicielem dóbr sztyńnorckich był Karol I Lehnendorff (1770 - 1854) a po jego śmierci majątek przejął Karol II Meinhard Henryk (1828 - 1883) - poseł na sejm i generalny adjutant Cesarza Niemieckiego.⁶

1870 - Lehnendorffowie tworzą ze swych majątków organizację rodzinnego powiernictwa. Zgodnie z przyjętym statutem zarząd nad wszystkimi posiadłościami sprawował senior rodu, który mógł je za zgodą spadkobierców przekazać w dzierżawę (z wyjątkiem Sztynortu Wielkiego). Prawdopodobnie w związku z tym pod koniec XIX w. Sztynort Mały oddano w dzierżawę.⁷

1894 r. - śmierć Anny Lehnendorff, żony Karola II i przejęcie majątku przez Karola III;⁸

1896 - z powodu nieumiejętności gospodarowania Karola II dobra sztyńnorckie przeszły pod zarząd wschodniopruskiej "landschafy".⁹

Początek XX w. - wierzyciele Lehnendorffów wyrażają zgodę na dzierżawę wszystkich majątków wchodzących w skład dóbr sztyńnorckich w celu odebrania należności.¹⁰

1936 - zadłużone dobra sztyńnorckie, w tym Sztynort Mały przejmuje Henryk Lehnendorff.¹¹

1944 - śmierć Henryka Lehnendorffa biorącego udział w zamachu na życie Hitlera w lipcu 1944.¹²

Lata powojenne - ziemie i budynki folwarku Sztynort Mały przejmuje PGR w

Srokowie.

Dwór przeznaczono na mieszkania dla pracowników, a część gospodarczą rozbudowano o nowe budynki inwentarskie.

1993 - przejęcie obiektu przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa.

1.2 Ewolucja układu przestrzennego

Założenie dworskie w Sztynorcie Małym powstało w początkach XIX w. jako typowy dla tego okresu folwark.

Na południowo zachodnim krańcu parku postawiono murowany parterowy dwór, pokryty dwuspadowym dachem, zwrócony frontem w kierunku południowo-wschodnim. Pierwotnie wejście do dworu znajdowało się od strony południowo-wschodniej, przez drewniany ganek. Za dworem znajdowały się budynki gospodarcze zlokalizowane wokół prostokątnego podwórza: trzy murowane budynki inwentarskie i dwie drewniane stodoły. Wjazd na teren folwarku znajdował się od strony południowo-wschodniej, od drogi Sztynort Mały Łababy na południowy zachód od dworu. Pomiędzy budynkiem dworu drogą a stawem założono niewielki (około 1 ha) ogród o charakterze krajobrazowym. Park tworzyły luźne nasadzenia jesionów, buków, lip, grabów, kasztanowców oraz nasadzenia regularne o charakterze szpalerów: wzdłuż drogi Sztynort Mały-Lababy - grabowo-lipowe i grabowe ograniczające ogród od strony północno-wschodniej. Teren przed dworem nie był prawdopodobnie zadrzewiony i był tu zlokalizowany podjazd do dworu. Ogród założono nad stawem o powierzchni około 4 ha. Staw oprócz funkcji użytkowej (hodowla ryb, zbiornik wody) był ważnym elementem kompozycyjnym.

Założenie w Sztynorcie Małym było połączone układem alei z : Sztynortem Dużym, Kamionkiem, oraz prawdopodobnie z Łababami.

1.3 Dawne plany

1. Deutsche Heereskarte, Ausgabe nr 1, 1943, C - I - 108, CBW Warszawa;
2. Karte von der Grafschaft Gross Steinort w skali 1 : 10000, 1924/25,
Archiwum Państwowe w Elku;
3. Mapa Kreis Rastenburg w skali 1 : 100000, 1892; Muzeum im. W.
Kętrzyńskiego w Kętrzynie;
4. Mapa Rosengarten w skali 1 : 25000, 1921, Muzeum im. W. Kętrzyńskiego
w Kętrzynie;

1.4 Źródła do dziejów założenia

- Akta rodu Lehndorffów, Archiwum Państwowe w Olsztynie:
  - Briefe Augessteller an die Gräfin Anna V. Lehndorff 1861 - 1894;
  - Zbiór dokumentów Prowincjonalnego Konserwatora Zabytków w Prusach
Wschodnich, Steinort, Schlos 1908/43;
  - Inventarium pro August 1829;;
  - Dissolute aus Inventarienresten 1814 - 1819, Drukowana genealogia
Lehndorffów - Steinort od 1539 - 1854 r.
  - Ostprussisches gutshauser in Polen Grafin Eulenburg, Hans Engels /
C.H. Bech Munchen 1992;
  - S. Różański, "Historia jednego rodu", Warmia i Mazury, 1959, nr 1, 2, 3.
  - Gottfried Konig, Handbuch des Preussischen Staats, Magdeburg 1841 r.

PRZYPISY

1. A. Waker, B. Wilamowski, Węgorzewo. Z dziejów miasta i powiatu, Olsztyn 1968; Der Kreis Angerburg. Ein Ostpreussisches Heimatsbuch, Rotenburg 1973;
2. S. Róžański, Historia jednego rodu. Warmia i Mazury 1959, Nr 1, 2, 3.
A. Waker, B. Wilamowski, Węgorzewo. Z dziejów miasta i powiatu, Olsztyn 1968;
3. S. Róžański, Historia jednego rodu. Warmia i Mazury 1959, Nr 1, 2, 3.
4. A. Waker, B. Wilamowski, Węgorzewo. Z dziejów miasta i powiatu, Olsztyn 1968;
5. C.E. von Lorck, Gross Steinort, Der Bauvorgang eines Barockschlosses im Deutsches, Pillkolen 1937; Landschlosser und Gutshauser in Ost- und Westpreussen, Frankfurt am Mein 1965
6. Drukowana genealogia Lehndorffów, Steinort, od 1539 - 1854. Archiwum Państwowe w Olsztynie.
7. A. Przywuska, Akta podworskie w Wojewódzkim Archiwum Państwowym.
8. Zbiór akt podworskich Lehndorffów, Archiwum Państwowe w Olsztynie,.
9. Zbiór akt podworskich Lehndorffów, Archiwum Państwowe w Olsztynie.
10. S. Róžański, Historia jednego rodu. Warmia i Mazury 1959, Nr 3.
- 11 A. Waker, B. Wilamowski, Węgorzewo. Z dziejów miasta i powiatu, Olsztyn 1968;
12. A. Waker, B. Wilamowski, Węgorzewo. Z dziejów miasta i powiatu, Olsztyn 1968;

2. Charakterystyka stanu istniejącego.

2.1 Układ przestrzenny

Założenie dworskie w Sztynorcie Małym składa się z dwóch części: parkowej wraz z dworem oraz gospodarczej.

Część południowo-zachodnia parku (wokół dworu) użytkowana jest obecnie przez jego mieszkańców jako ogródki przydomowe i zaplecze gospodarcze (chów drobiu, królików, składowanie opału; drewniane budynki gospodarcze).

Część północno - wschodnia ma charakter wielogatunkowego luźnego zadrzewienia. Wzdłuż drogi do Łabab zachowały się fragmenty szpaleru lipowo-grabowego, a na północno-wschodnim krańcu parku grabowego. Pas wzdłuż stawu porastają gatunki typowe dla terenów wilgotnych (wierzby, jesiony, olsze). Część centralną ogrodu wypełnia starodrzew i samosiewy w różnym wieku. Obecnie przez środek parku od dworu do drogi prowadzącej do wsi biegnie wydeptana ścieżka.

Równolegle do drogi Sztynort Mały - Łababy przez park poprowadzono do dworu napowietrzną linię energetyczną - w wykonanej przez park przecince.

W parku zlokalizowane jest ogrodzone siatką ujęcie wody.

Na północ od parku rozciąga się staw o powierzchni około 4 ha, zasilany wodami opadowymi, spływającymi z pól. Woda odprowadzana jest ze stawu rowem w kierunku wschodnim. Obniżenie poziomu wody w stawie spowodowało osuszenie zachodniej jego części. Staw zarasta pałąką wodną (brak oczyszczania).

Na jego północnym brzegu stawu rośnie kilka okazałych dębów - w tym dwa o wymiarach pomnikowych.

W pobliżu znajduje się cypel, z którego roztacza się widok poprzez staw na znajdujący się na przeciwległym brzegu park. Od zachodu i północy staw otaczają pastwiska, od wschodu droga Kamionek-Sztynort.

Na część gospodarczą składają się zlokalizowane wokół podwórza budynki inwentarskie (murowane) i dwie drewniane kryte dachówką stodoły oraz trzy współczesne budynki inwentarskie położone na tyłach starej części gospodarczej.

Założenie połączone jest alejami ze Sztynortem Dużym, dawnym centrum dóbr Lehndorffów oraz z Kamionkiem. Zarówno park jak i część gospodarcza nie jest ogrodzona.

2.2 Skrócona inwentaryzacja roślin

Lp.	Gatunek	pierśnica	wys	śr. korony	uwagi
1.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	80	17	10	
2.	<i>Populus alba</i> (Topola biała)	35	15	5	
3.	<i>Populus alba</i> (Topola biała)	40	7	5	
4.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	60	18	12	
5.	<i>Carpinus betulus</i> (Grab pospolity) <i>Tilia cordata</i> (Lipa drobnolistna)				skupina
6.	<i>Symphoricarpos albus</i> (Śnieguliczka biała)				skupina
7.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	90	12	8	
8.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	100	10	12	
9.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	30-45	11-14		kępa
10.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	60	15	10	
11.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	40	18	8	
12.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	35	18	10	
13.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	30	17	6	
14.	<i>Acer platanoides</i> (Klon pospolity)	25+30	16	8	
15.	<i>Acer platanoides</i> (Klon pospolity)	30+30			skupina
16.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	45+40	12	10	
17.	<i>Acer platanoides</i> (Klon pospolity) <i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	20-50			skupina
18.	<i>Salix alba</i> (Wierzba biała)	100	12	5	
19.	<i>Acer platanoides</i> (Klon pospolity) <i>Tilia cordata</i> <i>Sambucus nigra</i> <i>Fraxinus excelsior</i>				skupina

Lp.	Gatunek		pierśnica	wys	śr. korony	uwagi
20.	<i>Fraxinus excelsior</i>	45	16	10		
	(Jesion wyniosły)					
21.	<i>Acer platanoides</i>					
	(Klon pospolity)					
22.	<i>Quercus robur</i>					
	<i>Carpinus betulus</i>	30-40	18	5-10		skupina
	<i>Tilia cordata</i>					
	<i>Fraxinus excelsior</i>					
23.	<i>Polulus alba</i>	80	20	12		
	(<i>Tilia cordata</i>)					
24.	<i>Fraxinus excelsior</i>	30	15	7		
	(Jesion wyniosły)					
25.	<i>Larix decidua</i>	40-45	19	5-7		
	(Modrzew europejski)					
26.	<i>Aesculus hippocastanum</i>					
	(Kasztanowiec biały)	50	15	9		
27.	<i>Fraxinus excelsior</i>	45	18	12		
	(Jesion wyniosły)					
28.	<i>Aesculus hippocastanum</i>					
	(Kasztanowiec biały)	40	14	8		
29.	<i>Acer platanoides</i>	45	19	8		
	(Klon pospolity)					
30.	<i>Aesculus hippocastanum</i>					
	(Kasztanowiec biały)	45-55	17	9-12		
	<i>Acer platanoides</i>					
	(Klon pospolity)					
31.	<i>Fraxinus excelsior</i>					
	<i>Aesculus hippocastanum</i>					
	<i>Acer platanoides</i>					skupina
	<i>Salix alba</i>					
	<i>Tilia cordata</i>					
	<i>Euonymus europea</i>					
32.	<i>Viburnum lantana</i>					mały krzew
	(Kalina chodowina)					
33.	<i>Salix alba</i>	100	14	10		
	(Wierzba biała)					
34.	<i>Carpinus betulus</i>	20-30	10			skupina
	(Grab pospolity)					
	<i>Alnus glutinosa</i>					
	(Olsza czarna)					
35.	<i>Quercus robur</i>	40-45	17	8-10		
	(Dąb szypułkowy)					
36.	<i>Carpinus betulus</i>	30	14	10		
	(Grab pospolity)					

Lp.	Gatunek	pierśnica	wys	śr. korony	uwagi
37.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	20-35	8-18		skupina
	<i>Carpinus betulus</i> (Grab pospolity)				
38.	<i>Carpinus betulus</i> (Grab pospolity)	30	12	18	dwa okazy
39.	<i>Tilia cordata</i> (Lipa drobnolistna)				
	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	30-40	19	8	skupina
40.	<i>Fagus silvatica</i> (Buk pospolity)	70	16	12	
41.	<i>Carpinus betulus</i> (Grab pospolity)	25-40	8-17	3-6	skupina
	<i>Tilia cordata</i> (Lipa drobnolistna)				
	<i>Acer platanoides</i> (Klon pospolity)				
42.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	55	20	12	
43.	<i>Fagus silvatica</i> (Buk pospolity)	40	17	9	
44.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	30	17	6	
45.	<i>Fagus silvatica</i> (Buk pospolity)	25	11	7	
46.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	45-60	21	6-14	
47.	<i>Acer platanoides</i> (Klon pospolity)	25-70	10-20	6-10	
48.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	60	18	13	
49.	<i>Fraxinus excelsior</i> <i>Carpinus betulus</i> <i>Acer pseudoplatanus</i> <i>Quercus robur</i>	25-40	17	5-12	skupina
50.	<i>Carpinus betulus</i> (Grab pospolity)	20-30	12	6	
51.	<i>Acer platanoides</i> (Klon pospolity)	30-40	18	9	
52.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	40	18	9	
53.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	35	19	9	

Lp.	Gatunek	pierśnica	wys	śr. korony	uwagi
54.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	60	20	10	
55.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	45	18	11	
56.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	35	17	9	
57.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	50	18	10	
58.	<i>Carpinus betulus</i> (Grab pospolity)	10-30	6	5	7 sztuk szpaler
59.	<i>Tilia cordata</i> (Lipa drobnolistna)	25-40	18	6	11 sztuk szpaler
60.	<i>Carpinus betulus</i> (Grab pospolity)	20-30	8-10	4-5	8 sztuk
61.	<i>Carpinus betulus</i> (Grab pospolity)	20-30	7-8	5	2 sztuki, ciąg dalszy szpaleru
62.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	60	10	6	
63.	<i>Fraxinus excelsior</i> <i>Tilia cordata</i> <i>Fraxinus excelsior</i> <i>Salix alba</i>				skupina
64.	<i>Larix decidua</i> (Modrzew europejski)	90	20	8	
65.	<i>Tilia cordata</i> (Lipa drobnolistna) <i>Robinia pseudoacacia</i> (Robinia biała)	25-40	14	8	skupina
66.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	65	14	10	
67.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	55	15	10	
68.	<i>Tilia cordata</i> <i>Carpinus betulus</i> <i>Prunus sp</i>	5-25			skupina
69.	<i>Acer platanoides</i> (Klon pospolity)	50	15	10	
70.	<i>Acer platanoides</i> (Klon pospolity)	40	15	12	
71.	<i>Acer platanoides</i> (Klon pospolity)	60	17	13	
72.	<i>Quercus rubra</i> (Dąb czerwony)	40	17	9	
73.	<i>Acer platanoides</i> (Klon pospolity)	35	16	6	
74.	<i>Tilia cordata</i> (Lipa drobnolistna)	30-45	18	4-7	7 sztuk

Lp.	Gatunek	pierśnica	wys	śr. korony	uwagi
75.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	45	15	5	
76.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	30	8	4	
77.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	35	10	9	
78.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	80	15	12	
79.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	80	15	12	
80.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	35	12	6	
81.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	35	12	6	
82.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	30	11	5	
83.	<i>Tilia cordata</i> (Lipa drobnolistna)	120	14	14	
84.	<i>Tilia cordata</i> (Lipa drobnolistna)	40	11	7	
85.	<i>Tilia cordata</i> (Lipa drobnolistna)	45	11	8	
86.	<i>Tilia cordata</i> (Lipa drobnolistna)	45	12	7	
87.	<i>Fraxinus excelsior</i> (Jesion wyniosły)	80	14	12	
88.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	100	16	14	
89.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	120	18	13	
90.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	45	10	13	
91.	<i>Salix fragilis</i> (Wierzba krucha)	130	11	14	
92.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	70	12	12	
93.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	70	10	10	
94.	<i>Quercus robur</i> (Dąb szypułkowy)	70	11	8	

Stan zdrowotny

Stan zdrowotny drzewostanu parkowego jest dobry. Jedynie drzewa rosnące w bezpośrednim sąsiedztwie dworu narażone są na urazy mechaniczne; zauważono liczne ślady uszkodzeń pni (mocowanie sznurów do suszenia prania, składowanie przy drzewach opału). W wyniku braku pielęgnacji w okresie powojennym pojawiła się duża ilość samosiewów, co pogorszyło w parku warunki świetlne i spowodowało zatracenie naturalnego pokroju przez wiele drzew.

Skład gatunkowy

Procentowy udział poszczególnych gatunków w drzewostanie parkowym:

Jesion wyniosły	-	30 %
Dąb szypułkowy	-	25 %
Klon pospolity	-	15 %
Lipa drobnolistna	-	15 %
Grab pospolity	-	8 %
Inne	-	7 %

Pozostałe gatunki:

Kasztanowiec biały
Buk pospolity
Topola biała
Olsza czarna
Ałycza
Wierzba biała
Wierzba krucha
Kalina hordowina

Pomniki przyrody (proponowane)

Wymiary pomnikowe osiągnęły dwa dęby rosnące nad stawem; nr 88 (obwód - 3 m), i nr 89 (obwód - 3,75 m) wg. spisu inwentaryzacyjnego. Znajdują się one w eksponowanym miejscu i są dobrze widoczne z szosy Kamionek Sztynort.

Lp.	Gatunek	śr. korony	wys.	obwód
<u>I</u>	Dąb szypułkowy	14	16	3.00
<u>II</u>	" "	13	18	3.75

2.3 Analiza stopnia zachowania układu zabytkowego

Największym zmianom uległ park po drugiej wojnie światowej, w wyniku przejścia obiektu przez PGR.

Zmieniła się funkcja dworu z ośrodka zarządzania folwarkiem na mieszkania pracowników PGR. Związane z tym były zmiany układu wnętrza, jak również jego wyglądu zewnętrznego. Zlikwidowano ganek i wejście główne od frontu - obecnie funkcjonują wejścia od strony podwórza i od parku. Pokrycie dachu zmieniono z dachówki na eternit.

Na terenie parku pojawiły się nowe elementy: hydrofornia, szamba, drewniane budynki gospodarcze, napowietrzna linia energetyczna. Poprowadzenie linii związane było z wycięciem pasa drzew (około 8 m szerokości) i przyczyniło się do zatarcia układu przestrzennego parku. Trudno odczytać dawny układ nasadzeń.

W północno-wschodniej części parku zachowały się okazałe egzemplarze buków, dębów, klonów, kasztanowców, które mogły być elementami nasadzeń w formie klombów parkowych.

W części parku przyległej do dworu i drogi do Łabab wycięto znaczną ilość drzew (widoczne liczne pieńki). Na terenie całego parku następuje naturalne odnawianie drzewostanu; licznie występuje samosiew (klon, jesion, robinia), co powoduje zacieranie układu kompozycyjnego.

We fragmentach zachowały się szpalery lipowo-grabowe i grabowe.

Nieczytelne są dawne powiązania widokowe dworu i wnętrza parkowych ze stawem.

Zachowały się dawne aleje łączące Sztynort Mały ze Sztynortem Dużym i Kamionkiem.

2.4 Rola obiektu w krajobrazie.

Obiekt jest typowym przykładem folwarku, który pełnił przede wszystkim funkcje gospodarcze; pomocnicze w stosunku do głównego ośrodka posiadłości Lehndorffów i jako taki nigdy nie posiadał wybitnych walorów

estetycznych. Jest jednak trwałym elementem krajobrazu wsi Sztynort Mały, zgodnym pod względem charakteru zabudowy z architekturą wsi. Lokalizacja założenia na niewielkim wzniesieniu górującym nad stawem powoduje, że jest dominantą krajobrazową.

Powiązanie Sztynortu układem alejowym ze Sztynortem Dużym i Kamionkiem powoduje, że do dziś jest on czytelny jako część składowa dawnych posiadłości Lehndorffów.

3. Wnioski konserwatorskie

3.1 Strefy ochrony konserwatorskiej

3.1.1 Strefa ochrony układu zabytkowego założenia.

Strefą tą postuluje się objęcie terenu dawnego ogrodu dworskiego wraz z dworem ograniczonego: od wschodu drogą do Łabab, od południa drogą do części gospodarczej założenia, od zachodu zabudową części gospodarczej, od północy stawem.

Strefą tą należy również objąć dawne podwórze gospodarcze w granicach wyznaczonych starą zabudową.

Obiekt w granicach wyznaczonych strefą ochrony układu zabytkowego założenia (park dworski i dawne podwórze gospodarcze) należy wpisać do rejestru zabytków.

Odrębnym wpisem do rejestru zabytków należy objąć układ alejowy łączący dawne posiadłości wchodzące w skład dóbr Lehndorfów.

3.1.2 Strefa ochrony ekologicznej

Strefa ta obejmuje: od wschodu i południa pas terenu o szerokości 200 m - zabezpieczający park przed ujemnymi skutkami melioracji i nawożenia na polach, od zachodu - teren zajęty obecnie przez współczesne zabudowania gospodarcze PGR-u, od północy - staw wraz z łąkami go otaczającymi, ograniczonymi drogami do Łabab, Kamionka oraz drogą polną, łączącą folwark z szosą do Kamionka.

3.1.3 Strefa ochrony kompozycji widokowej

Strefę ochrony widokowej wprowadza się na terenie pomiędzy założeniem dworskim a zabudową wsi, obejmującym:

- staw;

- łąki i pastwiska zlokalizowane wokół stawu;
- układ alei łączących Sztynort Mały z Kamionkim, Sztynortem Wielkim, Łababami;
- XIX wieczną zabudowę wiejską, na którą rozciąga się widok z alei prowadzącej od założenia dworskiego do wsi.

3.2 Zmiany dotyczące sposobu użytkowania parku

W okresie powojennym park nie był użytkowany zgodnie jego pierwotnym przeznaczeniem (kiedyś funkcją wiodącą była funkcja dekoracyjna i wypoczynkowa). Obecnie jest on miejscem lokalizacji zaplecza gospodarczego rodzin zamieszkujących dwór - znajdują się tu ogródki warzywne, składy opału, kurniki, klatki itp. Na jego terenie znajduje się również ogrodzone siatką ujęcie wody i dwa szamba.

Należy dążyć do przywrócenia obiektowi jego dawnego charakteru poprzez:

- przywrócenie dworowi jego dawnej funkcji - rezydencji - mieszkania zarządcy lub właściciela całości obiektu;
- przywrócenia parkowi jego dawnej funkcji: oprawy plastycznej dla dworu i miejsca rekreacji dla jego mieszkańców;
- użytkowanie dawnej części gospodarczej, zgodnie z jej przeznaczeniem, bez wprowadzania zmian sprzecznych z jej zabytkowym charakterem.

3.3 Zakres niezbędnej renowacji.

Podstawowe działania renowacyjne powinny objąć:

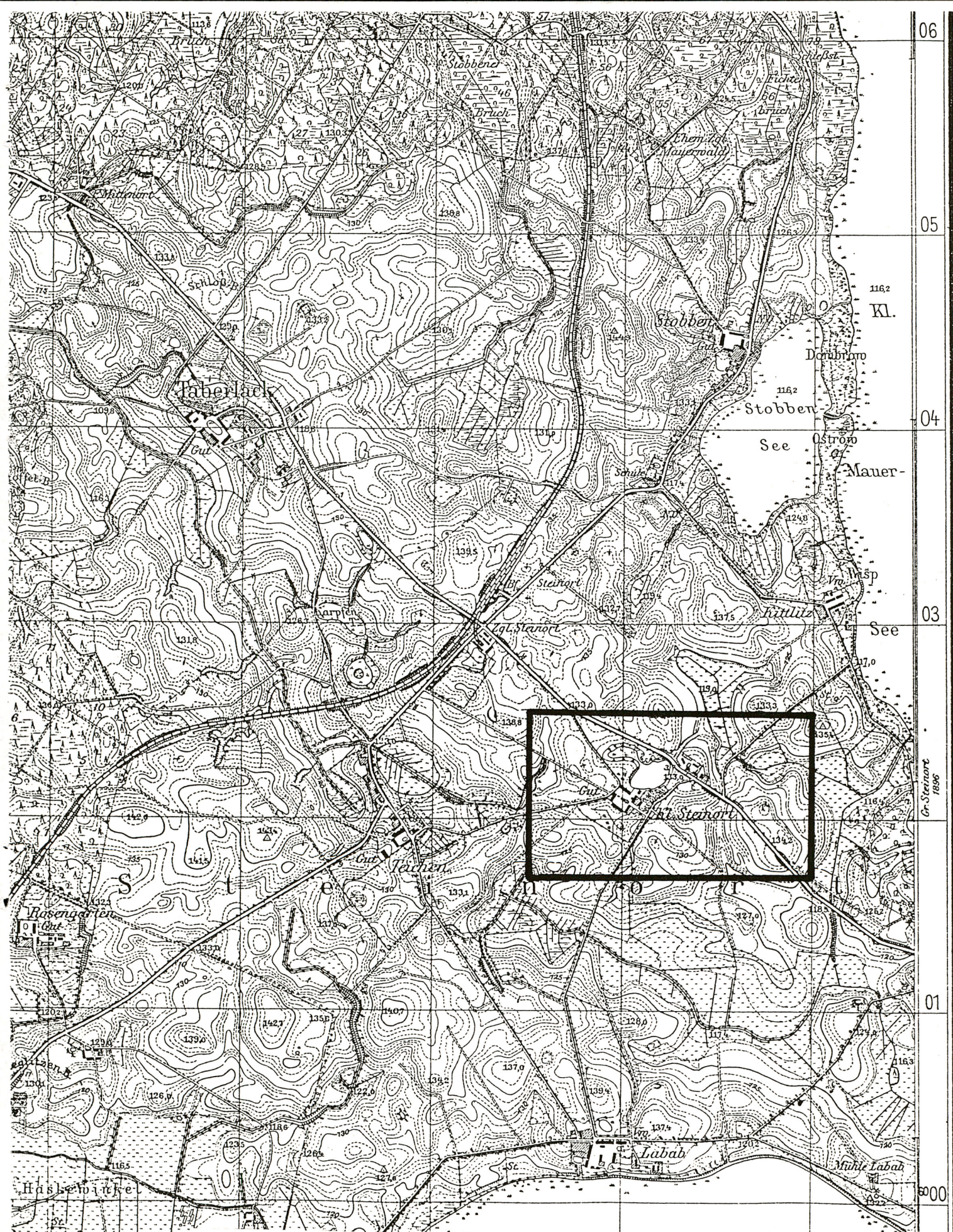
- remont budynku dworu (w tym przywrócenie wejścia głównego od frontu) i zabudowań części gospodarczej;
- likwidację na terenie parku ogródków warzywnych, komórek, składów opału, klatek.
- znalezienie nowej lokalizacji (poza parkiem) dla ujęcia wody i szamb;
- przebudowę linii energetycznej przecinającej park z naziemnej na

podziemną lub jej przesunięcie poza obręb parku;

- oczyszczenie stawu i jego pogłębienie;

- prace pielęgnacyjne na terenie parku: usunięcie drzew suchych, samosiewów, odtworzenie wnętrza parkowca, uczynienie powiązań widokowych ze stawem i wsią.

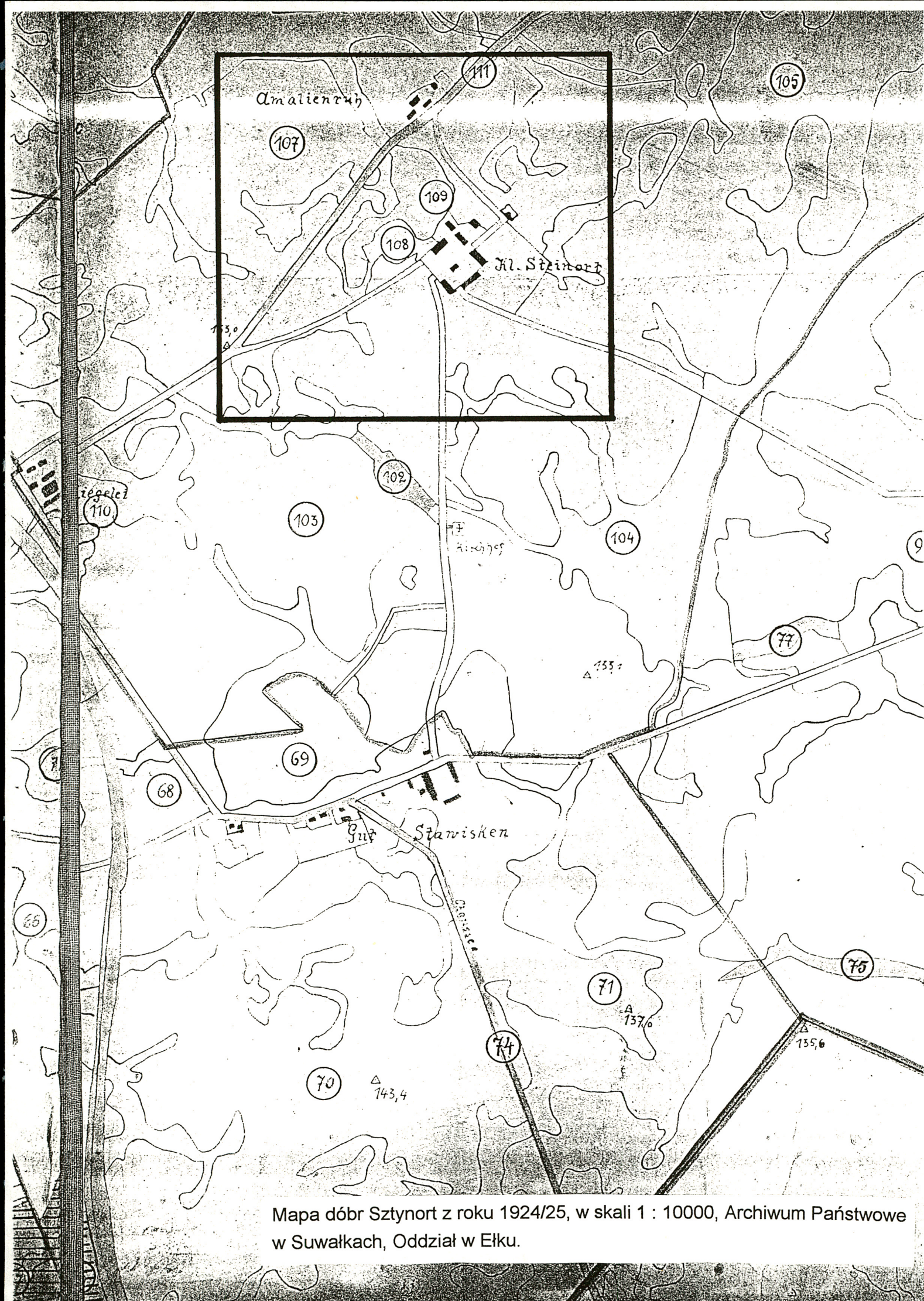

Deutsche Heereskarte, Ausgabe nr 1, 1943, Blatt nr 1895, Rosengarten C - I
- 108, CBW, Warszawa skala 1 : 25000

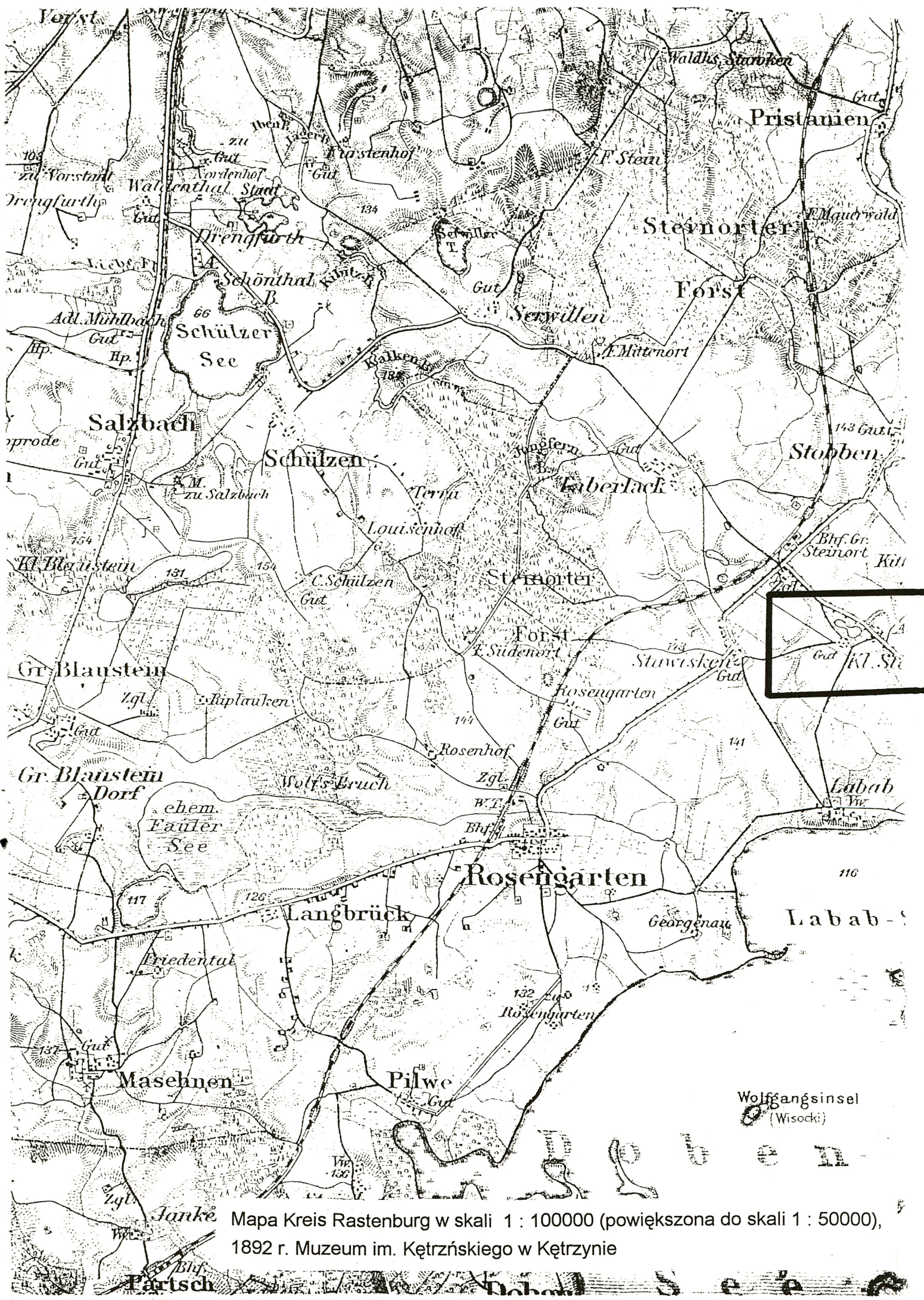
L a b a b - S e e

Mapa dóbr Sztywnort z roku 1924/25, w skali 1 : 10000, Archiwum Państwowe w Suwałkach, Oddział w Elku.

Mapa Kreis Rastenburg w skali 1 : 100000 (powiększona do skali 1 : 50000),
1892 r. Muzeum im. Kętrzyńskiego w Kętrzynie

URZĄD REJONOWY

w Węgorzewie

Oddział Geodezji i Gospodarki

Gruntami

Jednostka ewidencyjna : WĘGORZEWÓ

Grupa rejestrowa : Ib

Nr jed.rej. : 2

Osied : PNIEWO

WYPIS Z REJESTRU GRUNTÓW z dnia : 1993-11-10

Właściciel

SKARB PAŃSTWA

Udział : 1/1

Siedziba : OGÓRKI m.

zarządca

PAŃSTWOWE GOSPODARSTWO ROLNE SROKOWO

Udział : 1/1

Siedziba : m.

Strona : 1

N u m e r			R o d z a j e	K l a s s a	P o w i e r z c h n i a		P o l o z e n i e
mapy	działki	podstawa nadawcza (kw.)			użytków	działki	
			użytków	gruntu	na	a	(opis działki)
2	21/8		rola	IIIa	41,7300	111,2285	
			rola	IVa	11,2000		
			ter. zabud. mieszk.	RIVa	1,0000		
			pastwisko	III	8,0000		
			pastwisko	IV	28,0600		
			ter. zabud. mieszk.	PsIV	3,3365		
			pastwisko	V	0,1300		
			łaka	III	3,1000		
			łaka	IV	6,5100		
			łasy i grunty leśne	V	0,6600		
			rowy		0,1200		
			drogi		1,6100		
			tereny różne		0,7100		
			nieużytki		5,0600		
2	21/6		ter. zabud. mieszk.	PsIV	0,0289	0,0289	
2	21/5		ter. zabud. mieszk.	PsIV	0,0370	0,0370	
2	21/7		ter. zabud. mieszk.	PsIV	0,2036	0,4956	
			tereny różne		0,2900		
			R a z e m :		111,7900	111,7900	
			Powierzchnia JR ogółem :		343,5136	343,5136	

Sporządzono według stanu z dnia : 1993-6-14

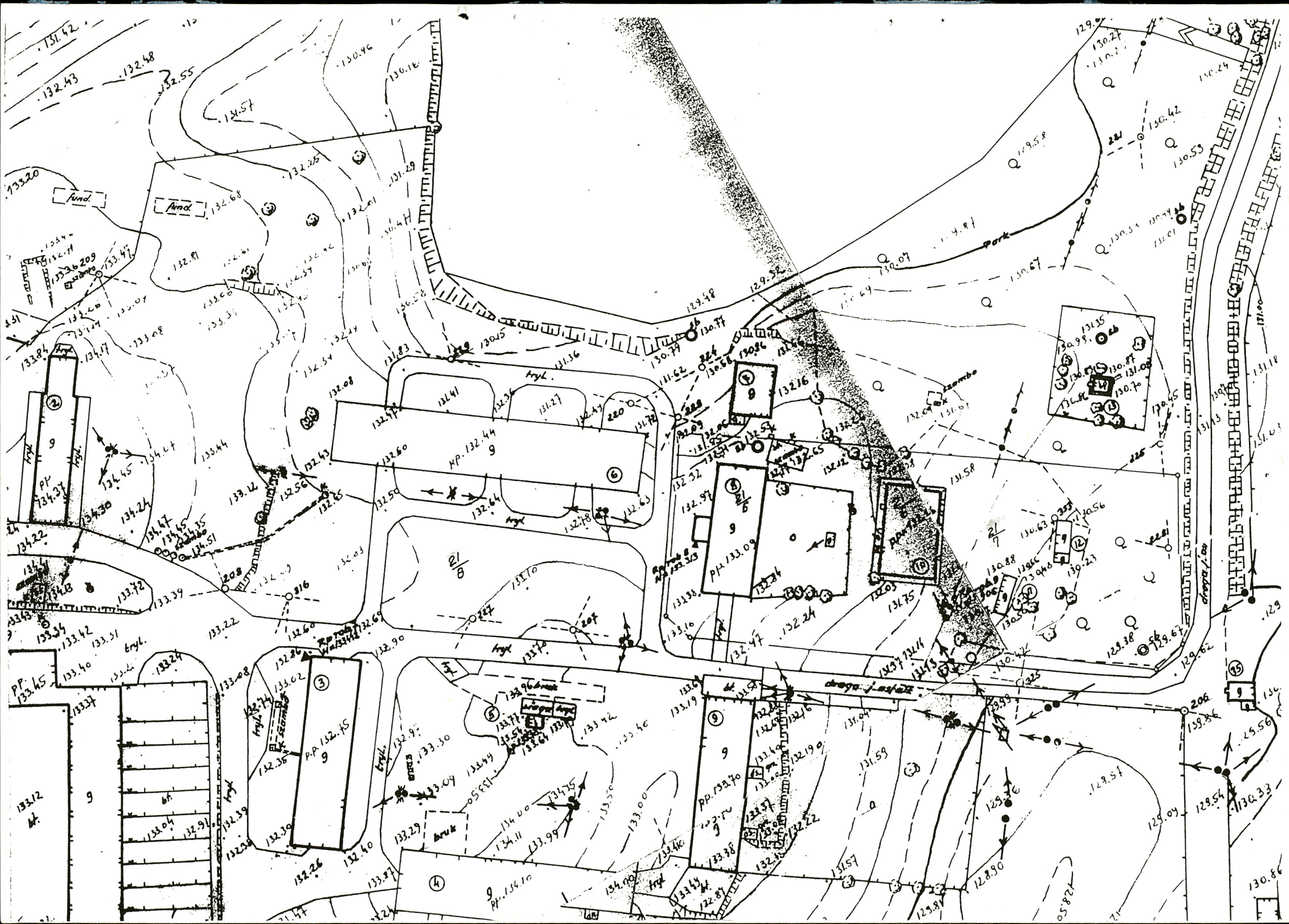
Słownie : sto jedenastie na, siedem tysięcy czterechset m²

Zup. Kierownika Urzędu

mgr inż. Alicja Józefowicz

Kierownik Oddziału Geodezji
i Gospodarki Gruntami

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

(fotografie wykonał Przemysław Walczak)

Fot. 1. Dwór - widok od frontu, listopad 1993

Fot. 2. Widok na dwór od strony podwórza gospodarczego, listopad 1993

Fot. 3. Widok na dawne podwórze gospodarcze, listopad 1993

Fot. 4. Budynek inwentarski za dworem, listopad 1993

Fot. 5. Wnętrze parkowe przed dworem, listopad 1993

Fot. 6. Drzewostan parkowy w części centralnej, listopad 1993

Fot. 7. Grupa okazałych drzew na tyłach części gospodarczej,
listopad 1993

Fot. 8. Grupa dębów nad stawem, listopad 1993

Fot. 9. Widok ogólny na park z cypla po przeciwległej stronie stawu,
listopad 1993

Fot. 10. Szpaler grabowo-lipowy wzdłuż drogi do Labab, listopad 1993

Fot. 11. Droga prowadząca do wsi, listopad 1993

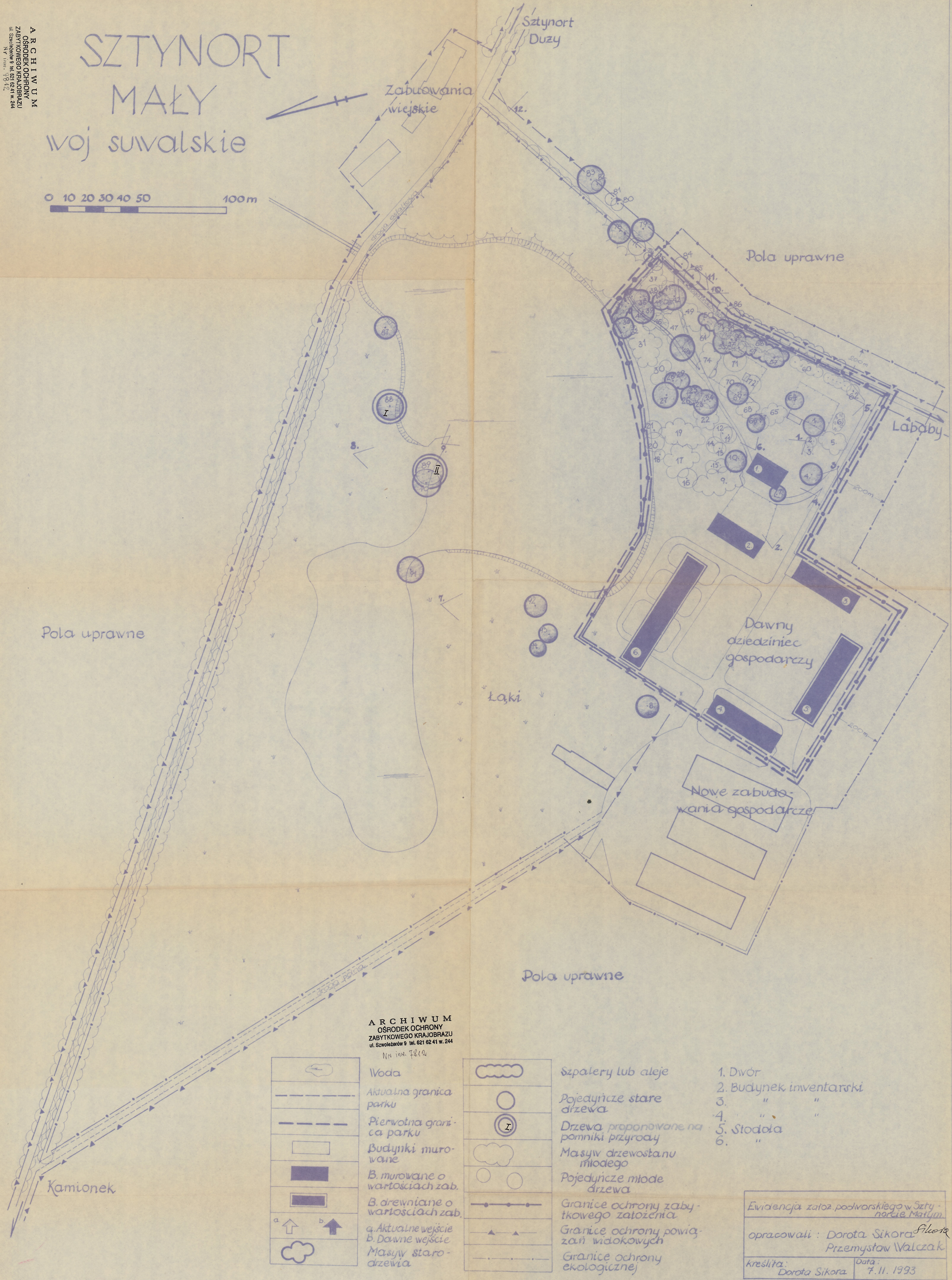
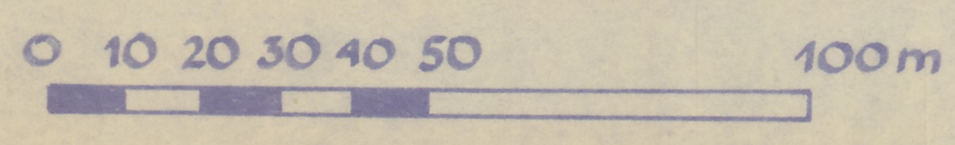

Fot. 12. Aleja prowadząca do Sztynortu Wielkiego, Listopad 1993

A R C H I W U M
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244
N 17 1001 18 12

SZTYNORT MAŁY woj. suwalskie

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244
Nr inw. 7842

	Woda
	Aktualna granica parku
	Pierwotna granica parku
	Budynki murowane
	B. murowane o wartościach zab.
	B. drewniane o wartościach zab.
	a. Aktualne wejście
	b. Dawne wejście
	Masyw starodrzewia

	Szpalery lub aleje
	Pojedyncze stare drzewa
	Drzewa proponowane na pomniki przyrody
	Masyw drzewostanu młodego
	Pojedyncze młode drzewa
	Granice ochrony zabytkowego założenia
	Granice ochrony powiązań widokowych
	Granice ochrony ekologicznej

- 1. Dwór
- 2. Budynek inwentarski
- 3. " "
- 4. " "
- 5. Stodoła
- 6. " "

Ewidencja zatocz. podworskiego w Sztytnorcie Małym	
opracowali : Dorota Sikora Przemysław Walczak	
Kreśliła: Dorota Sikora	Data: 7.11. 1993